

Nadim Aslam

MAPE ZA IZGUBLJENE LJUBAVNIKE

Prevele sa engleskog
Marija Stajić i Marija Obadović

Mono i Manjana
2007.

Naslov originala
Maps for Lost Lovers
Copyright © Nadeem Aslam 2004

Izdavač
Mono i Manjana

Za izdavača
Miroslav Josipović
Nenad Atanasković

Urednik
Tatjana Bižić

Prevod
Marija Stajić i Marija Obadović

Lektura
Marijana Mahač

Korice
Ateneum

Tehnički urednik
Nenad Đuričić

Štampa
Elvod-print, Lazarevac

Tiraž
1.500

ISBN 978-86-7804-083-2

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.111-31

ASLAM, Nadim

Mape za izgubljene ljubavnike / Nadim Aslam ;
prevele sa engleskog Marija Stajić i Marija Obadović. - Beograd :
Mono i Manjana, 2007 (Lazarevac : Elvod-print). - 368 str. ; 21 cm

Prevod dela: Maps for Lost Lovers / by Nadeem Aslam. - Tiraž 1.500.

ISBN 978-86-7804-083-2

COBISS.SR-ID 137603084

Za mog oca
koji me je od samog početka, pre toliko godina,
savetovao da uvek pišem o ljubavi

i za

Faiza Ahmeda Faiza

1911–1975

i

Abdura Rahmana Čugtaija

1897–1975

učitelje koji su me svaki na svoj način učili
šta je još u životu vredno ljubavi

Napomena

U dugih jedanaest godina koje sam proveo radeći na ovom romanu bio sam zahvalan za pomoć koju su mi pružili Umetnički savet Velike Britanije, Autorska fondacija i Kraljevski književni fond.

Dok sam pisao *Mape za izgubljene ljubavnike*, knjigu u koju su utkani elementi iz brojnih mitova i legendi sveta, kraj mene su bili moji anđeli čuvari i zvezde vodilje: Nikolas Pirson, Ričard Bezvik, Ester Vitbi i Aleksandra Pringl – hvala vam.

Zahvalan sam Arifu Rahmanu Čugtaiju iz fonda muzeja Čugtai u Lahoru što mi je dozvolio da u ovoj knjizi upotrebim ilustraciju s jelenom i čempresom koja se nalazi na zaštitnom omotaču kaligrafskog albuma njegovog oca iz 1934. godine pod nazivom *Nakš e Čugtai* (Evan e Išaata pres, Lahor). Pesmu na 274. strani napisao je Abid Tamimi. Stihovi na 151. strani delo su Džona Bergera. Prilagođeni tekst u italiku na stranama 84 i 85 preuzet je iz knjige *Najponosniji dan* Antonija Rida i Dejvida Fišera. Naslov poglavlja „Zaboravićeš ljubav, kao i druge nedaće“ preuzet je sa gravire Anvara Saida, a naslov poglavlja „Koliko ruku mi treba da iskažem ljubav prema tebi?“ sa slike Bupena Kakara.

Za pomoć i savete u vezi s knjigom, kao i za ljubaznost i velikodušnost, takođe zahvaljujem Sari Fišer, Ketii Anderson, Anđali Sing, Vrindi Kondijak, Riaz Ahmedu, Hanifu Rameju, Salmanu Rašidu, Martinu Dejvidu, Ulriki Klepfer i svima u izdavačkoj kući *Fejber i Fejber*: Valteru Donahjuu, Stivenu Pejdzju, Noelu Marfiju, Rejčel Aleksander, Čarlsu Bojlu, Helen Fransis, Angusu Kargilu i Kejt Barton. Hvala Timu Pirsu za deceniju prijateljstva i pažnje.

Posebno sam zahvalan Džonu Rajliju iz Londona i Soniju Mehti iz Njujorka zato što su verovali u moju knjigu.

Najdublje i najviše zahvaljujem Viktoriji Hobz. Draga Viktorija, sopstvene reči me izdaju, pa ću navesti Galibove:

Esa kahan se laun ke tuđ kahan deše.*

* Urdu: Gde da nađem nekog sličnog tebi? (Prim. prev.)

Ljudsko biće nikada ne čini to što ono jeste,
već to za čim traga.

Oktavio Paz

Sadržaj

ZIMA

Noć velikih paunovaca 13

Doručak od leptirovih jaja 33

U tami 39

Žene s repovima 56

Najčuvenija indijska urma na potkontinentu 82

PROLEĆE

Krinovi 99

Kao rođenje 130

Sve boje mleka 141

Hiraman, mali aleksandar 155

Najstarije poznanstvo na svetu 174

Ples ranjenih 189

LETO

Nektarica i vinova loza 213

Cinober prugaš 228

Na Mestu skandala 237

Leopold Blum i Kohinor 239

Zaboravićeš ljubav, kao i druge nedaće 247

JESEN

Krila perunike 263

Dard di ronak 274

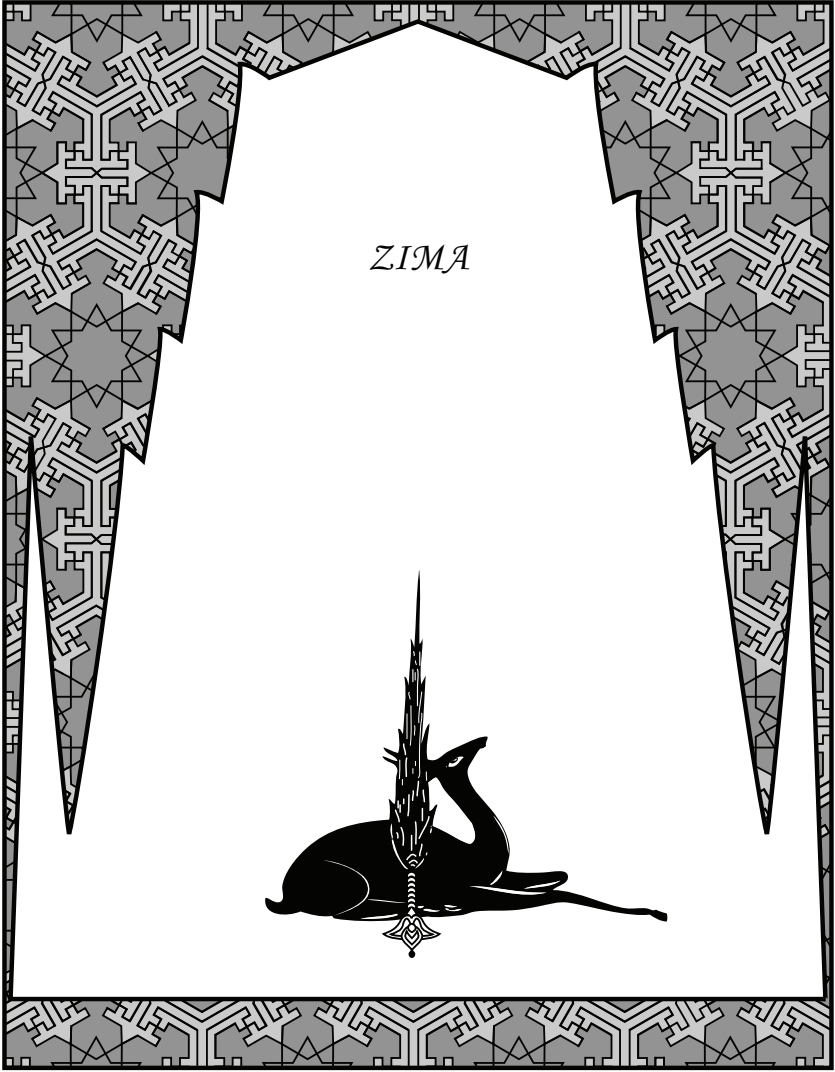
Hiljadu slomljenih ogledala 279

Koliko ruku mi treba da iskažem ljubav prema tebi? 290

Jedan list iz Knjige sudbine 333

Duhovi 360

Prvi ljubavnici na Mesecu 365

Noć velikih paunovaca

Šamas stoji kod otvorenih vrata i posmatra zemlju, taj ogromni magnet koji od neba k sebi privlači pahuljice snega koje se kao paperje što tone u vodi spuštaju sporim, hromim korakom. Sneg je očistio vazduh od mirisa štapića koji do kuća dopire s obližnjeg jezera na kome se nalazi mol u obliku ksilofona. Ali čak i kad ga nema u vazduhu, miris štapića se i dalje oseća kao da svojim odsustvom još više skreće pažnju na sebe.

Pao je prvi sneg ove godine i deca iz susedstva provešće ceo sutrašnji dan na padinama. Upaliće sveće da nad njima zagreju metalne šipke na sankama kako bi brže klizile po snegu, izazivaće jedni druge da ližu zaleđene šiljke na ogradi oko crkve i džamije, krišom donositi rende od kuće da bi doveli do savršenstva Sneška Belića kojeg će napraviti, nijednog trenutka ne hajući za hladnoću, jer u tim godinama sve predstavlja sjajnu avanturu. Kao što ostriga trpi biser koji joj se useca u telo, tako i deca ne mare za kamenčiće na obali jezera koji ih bockaju po bosim tabanima.

Odlomljena ledenica nalik svetlucavom nožu otkaći se s krova i polete prema Šamasu, da bi se potom rasprsla u paramparčad o kamenu stepenik na kom on stoji i pretvorila u beli prah izgubivši prozračnost kao smrvljeni kristali šećera. Šamas stopalom odgurnu te privremene ostatke u snegom zatrpano prednje dvorište gde će se u maju i junu pojaviti ružini pupoljci krupni i čvrsti kao jagode, pa krhotine padoše u ugao gde je njegovo dete pre mnogo godina sahranilo mrtvu zebu i nikom nije dozvoljavalo da stupi nogom na to mesto kako zebine krhke koščice ne bi popustile pod težinom, da se ne slomi malena glavica nežna kao ljuska jajeta iz koje se ptičica prethodnog proleća izlegla.

Kuća se nalazi u ulici koja se prostire po podnožju brda. Od nje vodi sporedna uličica gore ka putu koji podseća na policu usečenu u brdo. Staze ko-

je vode ka putu umrljane su krajem leta crvenim i modrim flekama od opaljih i izgaženih divljih trešanja.

Ujutro, ako to vreme i roditelji dozvoljavaju, tinejdžeri iz ulice sede pred kućama i doručkuju pazeći na put iznad sebe i čekajući da naiđe autobus kojim će otići u školu. Pojurili bi uzbrdo sporednom uličicom čim ugledaju kako se žuto-zeleni autobus pomalja tamo gore između trešnjinih stabala gde se neka malena prilika upravo sad probija kroz sneg. Pecajući šarane jedne noći, Šamasov mlađi sin bacio je u jezero pune šake trešnjinih cvetova nadajući se da će njima zameniti skupocene zumbule koji začas privuku ribu na površinu vode. Međutim, nije imao uspeha ni s trešnjinim cvetovima, kao ni s maslačcima koji su obasjali tamnu površinu jezera poput stotine živahnih sunašaca. Ključ je u mirisu cveća, pa je dečak imao uspeha jedino s grozdovima jorgovana, ali je njihova sezona već bila pri kraju.

Jezero je glatko kao ogledalo i ima oblik slova iks, pa deca tvrde da je nastalo u prvim danima zemljinog postojanja kada je ogroman džin pao s neba. On je i dalje tu, još je živ, i pravilna smena plime i oseke zapravo su nežni otkucaji njegovog srca koje još kuca, dok su razorni oktobarski talasi njegovi grčeviti pokušaji da se oslobodi. Kamenje u plićaku obraslo je čupercima vlažne mahovine nalik zdrobljenoj pulpi iscedenog limuna. Kad leti zagazi do pojasa u mirnu vodu, čovek dobije dve glave kao džokeri i kraljice na kartama koji stoje uspravno kako god da se karte okrenu. Zimi vetrovi jure obalom iz svih pravaca uvijajući se oko tela prolaznika kao sari. Šamas se seća kako mu je sin rekao da nastavnica biologije šalje na jezero po nekoliko dečaka s plastičnim kesama kad god joj zatrebaju žabe za seciranje. Prethodnih godina jezero bi se često potpuno zaledilo, pa bi deca hodala po njemu „pretvarajući se da su Isus“.

Iako još nije svanulo, Šamas zahvaljujući bleštavom snežnom pokrivaču jasno vidi osobu koja hoda gore po putu i zaključuje da se zaputila ka džamiji na prvu jutarnju molitvu.

Ili je to možda kraljica Elizabeta II. Nasmešio se iako mu nije bilo do smeha. Jednom je neki posetilac iz Pakistana, diveći se blagostanju Engleske, rekao kako ima utisak da se kraljica svake noći prerušava i hoda ulicama svoje zemlje kako bi se lično uverila šta njeni podanici najviše žele i šta im treba u

životu, a potom se narednog dana stara da im se želje ostvare. U *Hiljadu i jednoj noći* piše da je to radio kalif Harun al Rašid i na kraju uspeo da od mirisnog Bagdada stvori najprijatniji i najnapredniji grad koji se može zamisliti.

Perspektiva vara oči pa se Šamasu čini kao da udaljenije pahulje padaju sporije od onih koje su mu bliže. Stoji kod otvorenih vrata ruke ispružene tako da mu na dlan sleću sićušne lagane čestice snega. Otkako je došao u ovu zemlju navikao je da ovako pozdravlja prvi sneg. Na njegovom dlanu pahulje gube belinu i pretvaraju se u prozirne pločice leda, a zatim se tope. Kristali snega postaju kap monsunske kiše. Došavši u Englesku Šamas je između ostalog izgubio i jedno godišnje doba jer se u delu Pakistana gde je rođen smenjuje pet, a ne četiri godišnjih doba. Deca u školi uče njihove nazive i redosled kroz pesmice: *Mosam e Sarma, Bahar, Mosam e Garma, Barsat, Kizan*. Zima, proleće, leto, monsun, jesen.

Sneg pada, a Šamasova ispružena ruka što se isprečila pahuljicama na putu jeste ruka koja traži da joj se vrati izgubljeno godišnje doba.

Osoba na brdu je žena, i ko god da je, ostavila je iza sebe put što podseća na policu uklesanu u brdo i uputila se nizbrdo sporednom ulicom držeći kišobran u jednoj ruci, a drugom se pridržavajući za stabla klena koja u pravilnim razmacima rastu duž ivice kose ulice. Nerazdvojiva od tog kišobrana, ona je kao živa zagonetka, a odgonetka je: zametak pupčanom vrpcom nerazdvojivo povezan s placentom. Uskoro će se približiti Šamasu i ugledati ga kako sa svojih skoro šezdeset pet godina stoji tu s ispruženom rukom koja preseca putanju pahuljica. Zacelo će pomisliti da je pošasavio, stoga se on povuče u kuću.

Ulazna vrata vode pravo u kuhinju. U plavu, zatim crvenu kao jagode i boju starog zlata kao fasade pojedinih zgrada u Lenjingradu obojene su tri prostorije njegove maslinastozelene kuće u Soni Dartiju, rodnom pakistanskom gradiću gde je proveo prvih dvadeset šest godina života, stoga je pre nekoliko godina tim bojama okrećio i prostorije u ovoj kući. Pomešao je krečnjak u prahu i zečje tutkalo s odgovarajućim pigmentima i na svoje iznenađenje uspeo da dobije iste nijanse te tri boje. Činilo mu se da se jedina svrha svih onih igara žmurke kada je kao dete stajao u uglu zureći u zid sastojala u tome da dobro zapamti boju zidova kako bi kasnije u godinama izgnanstva bio u stanju da ih dozove u sećanje.

U vreme školskih raspusta prilazio bi polici s knjigama u ružičastoj sobi i stajao pred njom dok bi mu ruka s neodlučnošću leptira sletala čas na ovu, čas na onu knjigu. Taman kad bi se odlučio za jednu, pustio bi je da sklizne nazad na svoje mesto na polici i nastavio dalje, kao da isprobava dirke na klaviru. Svaka knjiga koju bi na trenutak otvorio neodoljivo mu je privlačila pogled, svaki pasus preko koga bi mu preleteo pogled nestrpljivo ga je mamio svojim tajnama, a kad bi konačno odabrao knjigu, lutao bi po kući tražeći najsvježiji kutak u kome će čitajući provesti duga letnja popodneva s prizvukom nečeg večnog u sebi. Sedeo je šćućuren, i samo bi se s vremena na vreme pomerio da se smesti udobnije, kao i zbog straha da njegova nepomična senka ne ostavi mrlju na zidu.

Neko je pred vratima. Tri puta je kratko pokucao po staklu umesto da pritisne zvonice u čijem prekidaču gori svetlo boje ćilibara, koje za letnjih noćí privlači noćne leptire da plešu oko njega. Šamas se oseća kao da je prejak povukao vazduh kroz papirnu slamčicu i potpuno je spljoštio, pa sad bezuspešno pokušava da udahne. Grudi mu se skameniše od straha. Ko to sad kuca? Ma koliko taj predah između noćí i dana bio ispunjen nadirućim dnevnim svetlom, ipak je prerano za posete, i one se u to doba ne mogu nazvati uobičajenim. Ali Šamas zna da bi isto tako reagovao i da je posetilac naišao usred dana jer je već skoro pet meseci, otkako je njegov mlađi brat Đugnu s devojkom Čandom nestao iz susedne kuće, zatočen između sna i jave.

Skoro pet meseci ne zna kad će se vreme ponovo pokrenuti i u kom će pravcu poćí, hoće li ga gurnuti u tamu ili izvesti na svetlost.

Ne zna ni šta da radi u vezi s tim kucanjem.

Eto, opet se začu kuckanje prstiju po staklu, ovog puta glasnije. Šamas je ukipljen i paralisan, a u glavi kao da mu je roj leptirova. Baštenski tigrovac. Cinober prugaš. Prolećni trnovac. Ekserovac. Dopadaju mu se imena leptirova koje ga je naućio Đugnu. Hmeljeva hepialida.

Zvuk zvona na vratima prostrujao mu je kroz telo poput elektriciteta prenuvši ga iz prestravljenosti.

„Šamase, izvini što te uznemiravam ovako rano... Dobro jutro. Ali otac je morao da provede celu noć na podu jer ja ne mogu da ga podignem na krevet.“ Laknulo mu je, to je Kiran. „Je l' bi molim te mogao da pođeš sa

mnom na nekoliko minuta, molim te.“ Glavom je pokazala u pravcu svoje kuće, gore uz kosinu sporedne uličice sa dvadeset klenova, pa putem oivičnim trešnjinim stablima gde ju je nešto ranije video, ali ne i prepoznao.

Otvorio je vrata još malo da bi Kiran mogla da uđe, i gomilice snega nošene naletom vetra radoznalo pohrliše u kuću prolazeći mimo nje, a zatim i pored Šamasa. Lagano su sletele na linoleum sa zelenim i žućkastobelim ružama među kojima je teško pronaći oljušteni badem kad sklizne iz ruke. Ponekad se, kad se na kraju dana briše pod, među ružama pojavi uveli i izvijeni listić nane ili korijandra pa se čini kao da je jedna od zelenih ruža odbacila laticu koja od ručka neprimećena leži među šarama na podu.

„Kiran, trebalo je da me pozoveš telefonom.“

Nije ušla u kuću. Zasigurno joj je neprijatno pri pomisli da će sresti Šamasovu ženu Kokab. Kiran je Sikinja i pre trideset godina htela je da se uda za Kokabinog brata koji je musliman. Voleli su se. On je imigrirao u Englesku, a kad je prilikom posete Pakistanu rekao porodici da želi da se venča s Kiran, oni su se zaprepastili i zabranili mu da se vrati u Englesku. Kiran je sela u avion u Londonu i stigla na aerodrom u Karačiju s namerom da mu se pridruži, ali je stariji brat njenog dragog presreo njen telegram i čekao je na aerodromu. Rekao joj je da se prvim avionom vrati u Englesku i da je bilo kakav ponovni susret ili zajednica s njegovim bratom nemoguć. Mladiću su navrat-nanos ugovorili brak i kroz nekoliko dana ga oženili.

Šamas je pozva da uđe. „Skloni se s kiše, hoću reći snega, dok obujem velingtonke. Kokab je još u krevetu.“ Kuća je uska i osim prednjih i zadnjih vrata koja se otvaraju ka spoljnom svetlu, sva druga nestaju u zidovima ka drugim prostorijama. Šamas se zavuče ispod stepeništa da u hrpi stvari potraži čizme sklonjene na kraju prethodne zime. Štapovi za pecanje nalik štapčastim insektima stoje u uglu naslonjeni na zid. Tu je i par kćerkinih gumenih sandala koje leže jedna ispred druge kao da ih je Šamas zatekao usred koraka. S kaišćićima koji podsećaju na spirale od oljuštene kore jabuke, one su kao mali mekani kavezi za njena stopala.

„Izvini još jednom što te uznemiravam ovako rano. Nadala sam se da su ti tu sinovi i da ću jednog od njih dvojice povesti sa mnom.“

„Sve troje dece su daleko odavde, i dečaci i devojčica“, kaže Šamas preturajući po stvarima. Našao je plutanog jastoga kupljenog u državi Mejn u